

Orhan Jašić*, Zuhdija Hasanović**

Slijepi u islamu¹

SAŽETAK

U radu smo kratko pokušali naglasiti različitost između pojmova slijepac i slijepi u Božjoj objavi (Kur'anu) i u islamskoj Predaji (*hadisu*). Božja objava i Predaja kao dva osnovna izvora islama, a samim time i islamskog moralnog učenja, govore o slijepim ljudima u pozitivnom smislu, no s druge strane, osuđuju slijepce, koji kraj očuvanog vida ne vide ispravno. Također je podcrtana bitnost lijepe riječi u islamskom načinu svakodnevnog življenja i izgradnje međuljudskih odnosa, i to osobito sa slijepim ljudima kojima je, zbog nemogućnosti opažanja neverbalne komunikacije, i više potrebna lijepa riječ nego osobama koje vide.

Prvi dio rada posvećen je kazivanjima o Jakubu (Jakov) i Šuajbu (Jethro), Božjim poslanicima koji su bili slijepi u jednom periodu svog života. Nadalje se govori o drugoj osobi, Abdullahu ibn Umm Mektumu, slijepom čovjeku koji je imao posebno mjesto u *svetoj povijesti*, jer je bio povod objavljivanja izvjesnih kur'anskih stavaka (*ajeta*). Potom je ukazano i na pogreške pri prevodenju Kur'ana na bosanski (hrvatski) jezik, gdje je kod većine prevoditelja došlo do pogrešnog prevodenja riječi slijepi. Naime riječ je prevodena kao slijepac. U radu su navedene i analizirane Predaje koje govore o slijepim ljudima. U zaključku je istaknuta potreba odgovornosti, s aspekta islama, i opreznost pri korištenju riječi u govoru i komunikaciji sa slijepim ljudima.

Ključne riječi: islam, Božja objava, Predaja, komunikacija, slijepi, slijepac

---

¹ Zahvaljujemo don. Marijanu Kopicu i prof. dr. Adnanu Silajdžiću na ohrabranju i pomoći pri izradi rada.

---

* Adresa za korespondenciju: Albina i Franje Herljevića 10/59, 75 000 Tuzla, Bosna i Hercegovina, e-mail: orhanjasic@yahoo.com

** Adresa za korespondenciju: Fakultet islamskih nauka, Ćemerlina 54, 71 000 Sarajevo, Bosna i Hercegovina, e-mail: hzuhdija@yahoo.com

Uvod

Ljudski govor je veličanstveni dar Božji, kojim je darovano krunsko stvorenje Božje - čovjek. Ljudska bića međusobno se sporazumijevaju uz pomoć riječi koje izgovaraju ili ih pišu. Riječ predstavlja osnovnu graditeljsku jedinicu u izgradnji odnosa među ljudima. Jezik koji je moćno oružje u arsenalu međuljudskih odnosa može biti i destruktivna snaga koja ruši višegodišnja prijateljstva ili, pak, povređuje drugog čovjeka. S druge strane, lijepa i dobrohotna riječ, koja je iskrena, dobronamjerna i plemenita, može mnogo utjecati na izgradnju jačih međuljudskih odnosa.

Posebna skupina ljudi koju katkad svjesno, a nerijetko i nesvjesno povrijedimo nesmotreno izgovorenom ili pisanom riječju jesu slijepi ljudi. Nažalost, u našem se jeziku često koriste riječi ružnog značenja, poput ćoravac, ćoravi, ćoro, slijepac i slično, da bi se njima označili slijepi ljudi. Pri tome je neophodno biti svjestan da je slijep čovjek osoba koja ne vidi očima, jer to su ljudi koji su rođeni slijepi, ili su pak, tijekom svog života ostali bez očinjeg vida. Za razliku od slijepe osobe, na drugoj se strani nalaze slijepci, koji imaju očinji vid, ali ne vide istinu i ne sagledavaju istinsku bit stvari. Slijepci su zapravo ljudi koji ne vide istinu, zatim oni koji je ne žele vidjeti ili je pak poriču.

Kroz povijest ljudske civilizacije živjeli su slijepi ljudi koji su umnogome utisnuli svoj pečat na vrijeme u kojem su živjeli svojim djelovanjem, ugrađivši u njega dio sebe i ostavivši u naslijeđe grandioznu znanstvenu, književnu, umjetničku ostavštinu. Među znamenitim slijepim ljudima bili su pjesnici poput Homera, Johna Milтона, zatim grčkog kralja Edipa, biblijskog junaka Samsona, ili pak američkog pisca Jamesa Joycea. Među slijepima bili su i slikari poput Eduarda Degasa, Claudea Moneta, Francisca Goye, Joshue Reynoldsa itd., te brojni političari, kompozitori, znanstvenici, no nećemo iznositi njihova imena zbog duljine teksta.

Slijepi ljudi imaju osobito mjesto i u islamu. Naime slijepi se spominju na stranica ma islamskih svetih Tekstova, Kur'ana i hadisa. Spomenuti nepresušni izvori vjere u islamu mjerodavni su za moralni način življenja vjernika. No prije nego što iznesemo viđenje o slijepim ljudima u islamu, ukratko ćemo se osvrnuti na spomenute izvore islama te ukazati na njihovu važnost u moralnom ophođenju s ljudima koja se manifestira kroz komunikaciju.

1. Izvori moralne teologije u islamu

Islam je uz judaizam i kršćanstvo jedna od tri monoteističke objavljene religije ibrahimovskog (hrv. abrahamovskog) čokota. Među nabrojenim religijskim tradicijama postoje znakovite sličnosti i to osobito u moralnom učenju i periodizaciji *svete povijesti*,

ali su s druge strane sveprisutne i izvjesne razlike, koje su prvenstveno dogmatskog karaktera. U ovom radu neće biti izricane razlike, nego ćemo se usredotočiti na moralno učenje islama te važnost riječi i komunikacije u ovoj disciplini sa slijepim ljudima.

Svjetske religije upozoravaju na važnost lijepe riječi, oprosta, ili pak ispomoći ne-moćnim. Jedna od tri abrahamovske religije koja podcrtava važnost odgovornosti, i to osobito u komunikaciji, je islam. Islam kao i mnoge druge svjetske religije posjeduje moralno učenje, koje usmjerava poput napatka za ispravno i pravovaljano ljudsko ponašanje.

Bit morala sastoji se u univerzalnom važenju moralnog pravila, u pridržavanju univerzalne moralne norme u konkretnim životnim situacijama i individualnim postupcima². Grana teologije u islamu, koja ima zadatak težiti izgradnji bolje osobe je moralna teologija ili, u tradicionalnom islamskom nazivlju - *ilm ahlak*. Spomenuta disciplina nalazi svoje utemeljenje u svetim spisima islama, a to su Kur'an i hadis. Moralna teologija poučava ljude pravovaljanom ponašanju u svjetlu Božje objave Kur'ana i hadisa, ali se i kao dodatni izvor razumijevanja i objašnjavanja izvjesnog moralnog problema koristi radi razjašnjenja i kao racionalni argumenti, koji ne smiju biti u koliziji s prethodnim izvorištima.

Dakako i sama moralna teologija pretpostavlja razumsku argumentaciju u utemeljivanju moralnih *normi* za kojima neprestano traga... U središtu moralne teologije je ljudska osoba i njezin odnos prema Bogu i, posljedično, prema ljudima³. U islamu je sveprisutna sprega između nebesa i zemlje, između rada i molitve, te stoga islam u svom učenju podcrtava neodvojivost vjere i morala, koji se neprestano trebaju međusobno prožimati i izgrađivati boljeg vjernika, boljeg čovjeka. Islam u svom učenju podcrtava školu vjere i morala, s tim da srž islama predstavlja Istina Tewhida, koji označava islamski monoteizam, to jest vjeru u Jednog Jedinog Boga. Nadalje, islam podcrtava i uvjerenost u poslanstvo od Boga Božjeg poslanika Muhammeda, kome je prema vjerovanju muslimana dostavljena Posljednja Božja Objava Kur'ana. Uvjerenost srca bitniji je sastavni dio *vjerovanja*, a svjedočenje je dokaz da netko vjeruje. *Islam* zapravo znači predanost⁴. Osim svjedočenja vjere u Jednog i Jedinog Boga, u islamu je i više nego važan stil življenja, koji treba biti usklađen s moralnim učenjem islama.

Moralno učenje islama insistira na razlučivanju dobra i zla i nastoji afirmirati stvarne vrijednosti te poučiti nas kako ostvariti krajnji cilj u životu. Izvorišta moralne te-

² Ante Čović, "Pojmovna razgraničenja: moral, etika, medicinska etika, bioetika, integrativna bioetika", u: Ante Čović, Marija Radonić (ur.), *Bioetika i dijete*, Pergamena, Zagreb, 2011., str. 13.

³ Tonči Matulić, *Oblikovanje identiteta*, Glas Koncila, Zagreb, str. 123-124.

⁴ Samir Beglerović, *'Abd al-Qādir Al-Gaylāni i derviški red kaderija*, Fakultet islamskih nauka u Sarajevu i hadži Sinanova tekija u Sarajevu, Sarajevo, 2009., str. 212.

ologije su nepresušni sveti spisi islama Kur'an i hadis (hrv. Islamska Predaja). Za vjernike muslimane Kur'an je riječ Božja koja je preko meleka Džibrila (hrv. anđeo Gabrijel) priopćena Muhammedu, a. s.,⁵ zatim ju je odmah zabilježio zapisničar Božje objave, a istovremeno se čuvala i u usmenom obliku u čuvara Božje objave (ar. *hafiza*). Kur'an se sastoji od 114 sura (hrv. poglavlja - slika) koje se nadalje granaju na ajete (hrv. znakove - stihove). Objavljivanje Kur'ana Božjem poslaniku Muhammedu, a. s., trajalo je 22 godine, i to od 610. sve do 632. godine. Muslimani vjeruju da je Kur'an ostao nepromijenjen već petnaest stoljeća te da je u potpunosti isti kao što je od Boga preko meleka (hrv. *anđela*) spušten s nebesa Muhammedu, a. s. Božja objava ili Kur'an predstavlja osnovni izvor, jer su u njemu sadržana temeljna načela vjerovanja, zatim dopuštenja i naredbe te islamsko moralno učenje. Središnji cilj Kur'ana ustanoviti je održiv društveni poredak na Zemlji, koji će biti pravedan i utemeljen na moralu⁶.

Naziv za drugi izvor u islamu na arapskom jeziku je *sunnet* ili *hadis*, odnosno Islamska Predaja. To su riječi i praksa Božjeg poslanika Muhammeda, a. s., te sve riječi i postupci drugih koje je on prešutno odobrio. Jednako kao i u Božjoj objavi, u Predaji se govori o vjeri u Boga, metafizičkom svijetu, ali se osobito eksplicira i moralno učenje islama. Cilj i svrha islamskog moralnog učenja jest izgraditi cjelovitu ličnost koja će u međusobnoj suradnji s drugim sličnim pojedincima graditi, prije svega, harmoničnu obitelj, potom funkcionalnu zajednicu, a zatim i zdravo društvo. Moralni pojedinci kroz organizirano djelovanje konstantno unapređuju ljudsku ličnost, kvalitetu ljudskog života općenito, istovremeno ne nanoseći štetu prirodi i ljudskom okruženju. U takvoj vrsnoj izgradnji općeg dobra islamsko učenje naglašava važnost pojma odgovornosti, koji se u islamskoj teološkoj i filozofskoj literaturi označava arapskim terminom *al-taklif*. Islamsko moralno učenje osobito ukazuje na principe odgovornosti i pravednosti, pri čemu se osobito potencira vršenje dobra i odgovaranja od zla.

1.1. *Komunikacija u islamu*

U islamskom načinu življenja, koji treba u potpunosti biti izgrađen na vjeri i moralu, ukazuje se čovjeku na koji način komunicirati s drugim ljudima, kako izgrađivati bolje sutra, te poboljšati prirodu i slično. No pri tome je vrlo važna komunikacija i lijepa riječ, istinita i plemenita riječ upućena drugom ljudskom stvorenju. Islamski izvori podcrtavaju čak i neverbalnu, a ne samo verbalnu komunikaciju. Naime, u

⁵ A. s. je kratica arapske sintagme *alejhis-salam*, što u prijevodu znači *mir s njim*, čime muslimani iskazuju poštovanje prema Glasonoši riječi Božje Muhammedu, ali i ostalim Božjim poslanicima, poput Jusufa (Josipa), Jakuba (Jakova), Isa (Isusa) itd.

⁶ Fazlur Rahman, *Glavne teme Kur'ana*, CNS i El-Kalem, Sarajevo, 2011., str. 87.

jednoj Predaji Božjeg poslanika Muhammeda, a. s., stoji da je kazao: *Osmijeh svom bratu dobro je djelo!*⁷

Komunikacija je poruka pošiljatelja kodirana sukladno njegovim nazorima, vrijednostima i znanju, a primatelj je dekodira prema osobnim stavovima, uvjerenjima i znanju. Proces vodi pozitivnoj ili negativnoj informaciji kojom iznova počinje krug slanja i primanja poruke na osnovi tog modela.⁸ Ljudi uživaju u interakciji i sam čin uključivanja u izravnu međuljudsku komunikaciju pridonosi pozitivnim promjenama u emotivnom životu. Naravno da odnosi i komunikacija s drugima mogu biti i izvor poteškoća i osobnih problema, no čak i tada osobe traže i doživljavaju određeni dobitak iz socijalne interakcije. Suprotno tome, nesposobnost uključivanja u smisleni odnos s drugima ili izbjegavanje drugih rezultira, između ostalog, usamljenosti i nezadovoljstvom⁹. Komunikacija nije samo izmjena informacija. Komunikacija stvara nove, privremene ili trajne sustave. Svrha komunikativnog događaja jest gratifikacija; njen sadržaj ovisi o motivacijskom izvoru, a gratifikacija je općenito životna svrha¹⁰. S druge strane, mnogi ljudi griješe u komunikaciji, i to osobito sa slijepim ljudima. I kada ne bi željeli povrijediti slijepce, povrijede ih govorom oslovljavajući ih slijepcima. Paralelno s tim i razne oblike uznemiravanja i maltretiranja ljudi treba shvatiti tako široko da se obuhvati ne samo njegova fizička i društvena dimenzija, nego i ona dimenzija koja podrazumijeva rast duha i vjere. S tim se na koncu mogu dovesti u vezu i kazne koje islam propisuje onima koji narušavaju ljudsko dostojanstvo i njegova prirodna prava¹¹.

Komunikacija je izravno povezana s dobrim ili lošim djelom. I sama šutnja predstavlja jedan vid komunikacije, kada se može mnogo više kazati nego ispisanim ili pak izrečenim riječima. Prema islamskom vjerskom učenju zabranjeno je imati predrasude prema ljudima na osnovi njihovog izgleda ili pak podrijetla. Znameniti muslimanski velikan 'Ali Ebi Talibov sin kaže: "Ne gledaj u onoga koji govori, već gledaj u ono što govori".¹²

Dobro djelo potvrđuje se lijepom, plemenitom, iskrenom i odgovornom riječju, koja kao takva predstavlja osnovnu građevnu jedinicu u komunikaciji. Plemenita

⁷ Et-Tirmizi, *Sunen*, Mustafa el-Babi el-Halebi, Kairo, 1975., IV, str. 339.

⁸ Frank Verheyen, Katrin Mühlbauer, Martin Schulz, "Edukacija pacijenata – kako komunicirati s pacijentima" *Farmaceutski glasnik*, (54/1988.), str. 389-396., preuzeto iz: Aleksandra Frković, *Medicina i bioetika*, Pergamena, Zagreb, 2010., str. 155.

⁹ Više v.: Owen Hargie, *The Handbook of Communication skills in theory*, Routledge, London, 2006., str. 7–36.

¹⁰ Zdenka Gruden, *Edukacija edukatora*, Medicinska naklada, Zagreb, 1997, str. 156-157.

¹¹ Adnan Silajdžić, *40 hadisa sa komentarom*, Fakultet islamskih nauka u Sarajevu i El-Kalem, Sarajevo, str. 191.

¹² Qari, Ali ibn Sultan Muhammad, al, *Al-Asrar al-marfua fi akbar al-mawdua 1-30*, Bayrut, Muassa al-Risala, 1971., I:383., preuzeto iz: Rusmir Mahmutćehajić, *Hval i djeva, sabiranje nasutog*, Dobra knjiga i Čikma, Sarajevo, 2011., III, str. 158.

namjera, praćena lijepom i istinitom riječju veoma je bitna značajka dobrih djela. Pravedoljubivi o lijepoj i istinitoj riječi kaže: *Lijepa riječ i isprika vredniji su od milostinje koju prati vrijeđanje...* (Al-Baqara, 263) *Na put Gospodara svoga mudro i lijepim savjetom pozivaj i s njima na najljepši način raspravljaj! Gospodar tvoj zna one koji su zalutali s puta Njegova, i On zna one koji su na Pravome putu.* (An-Nahl, 125) *Ti sa svakim - lijepo! I traži da se čine dobra djela, a neznalica se kloni!* (Al-A'raf, 199). Božji poslanik Muhammed, a. s., kazao je: "Istinski predana osoba (*musliman*) jeste onaj od čijeg jezika i ruku ne strepe drugi muslimani, a stvarna izbjeglica (*muhadžir*) je onaj koji napusti ono što ne valja"¹³.

Još jedna mudra i poučna izreka veže se uz iskrenog druga Božjeg poslanika Muhammeda, a. s, Alija, r. a.¹⁴, koji je rekao: *Riječ dok ne izgovoriš vladaš njom, a kada je izgovorena ona vlada tobom.* Dobro djelo čime se jedino čovjek potvrđuje kao čovjek, ne smije u sebi imati ni trun licemjerstva i neiskrenosti. Pouka lijepo riječi ogleđa se u napuštanju lošeg, to jest onog što ne valja, da ne činimo drugima zlo kako mislimo tako riječima i djelom. No lijepa riječ nastaje kao proizvod odgovornosti, suosjećajnosti i istinske predanosti Bogu, ako se govori s islamskog vjerskog aspekta.

Pri upotrebi riječi vrlo je važno razlikovati riječi slijepi i slijepac, jer spomenuti termini sadrže u potpunosti suprotna značenja. Naime slijepa osoba je osoba bez jedne funkcije ljudskog tijela, dok je slijepac bez funkcije duha. Slijepci ne mogu ono što mogu slijepi! Zar se za osobu koja ne vidi ono što je očito ne kaže da je slijepac ili "slijep kod zdravih očiju"? Zato dobro kaže čitatelj: "Nema veće uvrede za slijepu osobu nego što je poistovjećivanje sa slijepcem."¹⁵ Neophodno je biti svjestan značenja nekih riječi da ne bismo drugog čovjeka, drugo ljudsko biće povrijedili, samo zato što neoprezno, bez dovoljno osjećaja i senzibiliteta, poistovjećujemo riječi slijepi i slijepac, koje se u svojoj suštini razlikuju. I sveti tekstovi islama razlikuju ih. Sljepoća je jedan vid teškog invaliditeta, s kojim su primorani živjeti slijepi ljudi. Pod općim pojmom sljepoće (lat. *amaurosis, coecitas*, engl. *blindness*, njem. *Blindheit*) obuhvaćeni su pojmovi sljepoće u znanstvenom smislu i tzv. praktične sljepoće. U znanstvenom smislu slijepo je oko koje ne razlikuje svjetlo od tame, no oko je u praktičnom smislu slijepo i onda ako još preostaje minimalan ostatak vida¹⁶. Slijepi ljudi mogu biti rođeni sa sljepilom ili su tijekom života ostali slijepi. S druge strane,

¹³ El-Buhari, *Sahih*, Dar Tavkun-nedžat, Kairo, 2001., I, str. 11.

¹⁴ Kratica od arapskog *radijellahu anhu*, što znači: Bog njime zadovoljan bio.

¹⁵ <http://www.savez-slijepih.hr/hr/clanak/1-811/> (25. 5. 2012.); Večernji list, večernje izdanje (Dalmacija), 3. 1. 2007.

¹⁶ Davor Gligo, "Sljepoća", *Medicinska enciklopedija*, Jugoslavenski leksikografski zavod, Zagreb, 1970., V, str. 775.

slijepci su oni koji vide, ali su im srca okamenjena, kojima zlo nimalo nije strano, ili slijepci mogu biti oni koji ne vide samu suštinu problema.

Ljudi koji su slijepi vjeruju da mogu osjetiti ljepotu preko dodira i mogu voljeti. Ljubav se može osjetiti i izraziti kroz tri načina: viđenjem, umom i duhom ili srcem. Ako oduzmemo udio vida (33 %), trećina osjećaja se izgubila, ali većina ljubavi još je uvijek prisutna¹⁷. Srce je slijepo kada ljudi tjelesnim okom vide stvari, ali ne mogu ili ne žele razumjeti i izraziti ono što su vidjeli. Na isti način srce je gluho kada se čuju zvukovi, ali se ne mogu razlikovati. Davno je Heraklit govorio: "Oči i uši su ljudima lažni svjedoci ako su im duše barbarske."¹⁸

Islam podcrtava bitnost odgovornosti, jer je ona utopljena u jeziku kojim iskazujemo svoje misli, ali nekada koristimo riječi koje nikada ne bismo smjeli koristiti, riječi kao što su slijepac, ćoro ili slično. Slijepci su oni za koje Allah u Kur'anu kaže *oči nisu slijepa, već srca u grudima*.

2. Slijepi u Kur'anu

Na stranicama Kur'ana spominju se i slijepi ljudi, no i slijepci. Jezik Kur'ana je arapski i svet je za muslimane, budući da je na njemu Božja objava spuštena Muhammedu, a. s. Neophodno je ukazati na to da je Kur'an izuzetno precizan pri ukazivanju na značenje, pa se tako spominju slijepi i slijepci, u arapskom originalu, kako je od Boga objavljeno.

Riječ Božja oduvijek je bila smjerodavna i smjerokazna za pobožne muslimane. Ona je odgajala ljudsku dušu, te samim time nahodila ljude da svjedoče vjeru u Jednog Jedinog Boga i da čine dobra i plemenita djela. Pri tome Riječ Božja opominje i ukazuje na dar zdravlja, te ukazuje i na fenomen bolesti, a jedan od vidova tjelesnog invaliditeta je sljepoća.

Prema Kur'anu riječ *ama* (sljepoća) dvojakog je značenja: prvo je gubljenje vida i nemogućnost da se vidi, što je fizička sljepoća; a drugo gubitak uma, kao što je u slučaju neznanja, odnosno kada osoba ima slijepo srce. Znameniti arapski jezikoslovac Ibn Menzur u poznatom rječniku arapskog jezika *Lisanul-Arebu* kaže da Arapi koriste glagol *amije* u značenju ne vidjeti ili ne biti u mogućnosti da vidi¹⁹.

¹⁷ Abdullah Almusa i Kay Ferrell, "Blindness in Islam", Faculty.ksu.edu.sa/10607/DocLib5/Blindness%20in%20Islam.doc (15. 3. 2012.)

¹⁸ <http://hr.wikipedia.org/wiki/Heraklit> (29. 8. 2012.). O Heraklitu više v.: Željko Kaluderović, "Heraklitova vatra", *Pedagoška stvarnost*, (9-10, 2009.), str. 865-877.

¹⁹ Više v.: Ibn Menzur, *Lisanul-Areb*, Dar Sadir, Bejrut, 1993., XV, str. 95.

Glagol *amije* u različitim formama upotrijebljen je u Kur'anu na trideset i tri mjesta. U dvadeset i dva slučaja odnosi se na one koji su slijepi u duhovnom smislu i ne prihvaćaju upute koje im se kazuje, a u jedanaest slučajeva odnosi se na osobe koje su bez očinjeg vida. Vrlo često i u ovim slučajevima glagol *amije*, odnosno njegove izvedenice mogu se shvatiti u prenesenom smislu, jer Uzvišeni Bog postavlja pitanje, primjerice, jesu li isti oni koji vide i oni koji ne vide. Samo na tri mjesta²⁰ riječ *el-'ama* odnosi se isključivo na osobe bez očinjeg vida²¹. Upravo zbog toga što se u Kur'anu pod riječju *'ama* misli na duhovnu sljepoću, ona se uglavnom navodi u negativnom kontekstu i osuđuje²².

Iz posljednje Božje Riječi poznata su imena dvadeset pet Božjih poslanika, a ciklus spuštanja Božje objave ljudima prema islamskom učenju počeo je s prvim Božjim poslanikom i rodonačelnikom ljudskog roda Ademom (hrv. Adamom), a. s., a završio je s posljednjim Glasonošom Riječi Božje Muhammedom, a. s. Između prvog i posljednjeg Božjeg poslanika živio je i djelovao velik broj Božjih poslanika. Pri tome su Božji poslanici bili odgajatelji ljudskih duša, no stavljeni su na najteža iskušenja u kojima su morali posvjedočiti svoju vjeru, ljudskost i ustrajnost na putu dobra.

Jedan od Božjih poslanika, koji je živio mnogo prije Muhammeda, a. s., bio je Jakub, a. s., koji je u periodizaciji biblijskog Starozavjetnog teksta poznat kao Jakov. Jakub, a. s., je obitavao u Palestini, svetoj zemlji svih triju monoteističkih religija, judaizma, kršćanstva i islama. Imao je dvanaest sinova od kojih je prvak bio Jusuf, a. s., (hrv. Josip), koji je također bio Božji poslanik. Preci Božjeg poslanika Jakuba, a. s., bili su Glasonoše riječi Božje, a od njegova potomstva poteklo je dvanaest plemena Izraelovih (drugo ime za Jakuba, a. s., je Israel), među čijim potomcima je i velik broj Božjih poslanika.

Dvanaesta kur'anska sura (poglavlje) *Jusuf* pripovijeda o obiteljskoj drami u Jakubovoj obitelji, koja se dogodila u Palestini i Egiptu. Naime u njoj biva riječi o Jakubu i njegovoj obitelji, o *puteštvijama* njegova sina Jusufa, a. s., kojeg su prodala njegova polubrača u ropstvo, ljubomorna na njega, zato što je sljepoća žarila srca njihova²³. Pripovijest o Jakubu, a. s., s kojom nas upoznaje kur'anska sura *Jusuf*, veličanstvena je odiseja ljubavi oca prema sinu, koja mu je život ispunila suzama i tugovanjem nanoseći nepodnošljivu bol odvojenosti, čija je žestina duhovno oblikovala njegovu ličnost²⁴.

²⁰ U ovom smislu upotrijebljena je u: El-Feth, 17; En-Nur, 61 i Abese, 2.

²¹ Više v.: Muhammed Fuad Abdulbaki, *El-Mu'džemul-mufehres li elfazil-Kur'an*, Darul-fikr, Bejrut, 1981., str. 488-489.

²² Više v.: Ibn Menzur, *Lisanul-Areb*, XV, str. 97.

²³ Više v.: Kur'an, sura Jusuf.

²⁴ Mubina Moker, *Duhovne postaje poslanika u svjetonazoru šejha Attara*, Ibn Sina, Sarajevo, 2007., str. 108.

Zbog tuge za svojim voljenim sinom Jusufom, Jakub je postao slijep. O njegovoj sljepoći zbori i Časni Kur'an, u dijelu gdje Jakub komunicira sa svojim sinovima, to jest polubračom Jusufovom, koja su ga prodala u ropstvo u Egipat: *I okrenu se od njih i reče: "O Jusufe, tugo moja!" - a oči su mu bile pobijeljale od jada, bio je vrlo potišten.* (Jusuf, 84) Iz navedenog ajeta očito je da je stari Jakub, a. s., postao slijep čovjek. No on nije izgubio glavni vid, onaj najvažniji, iskrenost i predanost spram Istine; stari Jakub jedino nije mogao više vidjeti svojim očinjim vidom, jer je postao slijep, dok je pak njegov srčani vid itekako blistao.

Sljepilo Jakubovo, pruzročeno tugom i bolom zbog gubitka sina Jusufa, opisao je znameniti srednjovjekovni sufijski (muslimanski mistik) poeta Faridud-din Attar sljedećim stihovima:

*Osljepio od tuge je,
Otkad Jusufa nema, sam ostao je.²⁵
Kada Jusufa od oca rastaviše,
Jakubove oči od rastanka oslijepiše.²⁶*

Spomenuti Attar bio je nadahnut kur'anskim kazivanjem te je zbog toga i ispjevao svoj doživljaj ovog teškog trenutka u domu Jakobovu. S druge strane, u nastavku sure (hrv. poglavlja) Milostivi Bog govori o Jusufovom, a. s., susretu s braćom, njegovom oprostom braći, sveopćoj dobrohotnosti i suosjećajnosti prema obitelji, ali i o čudu ozdravljenja oca, uz pomoć tzv. treće Jusufove košulje, koja je izliječila Jakobovo, a. s., sljepilo, o čemu u Božjoj objavi stoji: *A kada glasonoša radosne vijesti dođe, on stavi košulju na lice njegovo i on progleda. "Zar vam ne rekoh – reče – "da ja znam od Allaha ono što vi ne znate."* (Jusuf, 96)²⁷ Iako je bio slijep, Jakub je itekako vidio, vidio je srcem, i nesumnjivo Milošću Božjom. Iz navedenog kur'anskog podučka evidentno je da su braća Jusufova, odnosno sinovi Jakuba, a. s., bili slijepci, jer su učinili mnogobrojna zla djela rukama, očima, srcem i, nesumnjivo, riječju koja je bila i više nego ubojita. Ali Božjom milošću i spremnošću Jusufa ukazana im je mogućnost pokajanja i oprosta.

Velikani *svete povijesti* poput Božjeg poslanika Jakuba predstavljaju primjer ustrajnosti u teškoći, čvrstoj vjeri u Boga, te nadi u Božju Milost. Stoljeća su prolazila, Jakub

²⁵ Faridod-din Attar (1989/1368) *Elahiname (Ilhinama)*, kritičko izdanje Helmuta Ritter, Teheran, str. 67., stih 9-10., navedeno prema prijevodu Mubine Moker; Mubina Moker, *Duhovne postaje poslanika u svjetonazoru šejha Attara*, str. 113.

²⁶ Faridod-din Attar (2005/1383) *Manteqot-teyr (Manteqot-teyr)*, kritičko izdanje Mohammed Reza Šafia Kadkani, str. 86., stih 204., Mubina Moker, *Duhovne postaje poslanika u svjetonazoru šejha Attara*, str. 114.

²⁷ Svi prijevodi kur'anских ajeta koji su navedeni u ovom radu, ako to drukčije nije naznačeno, dati su prema: *Kur'an s prevodom*, preveo: Besim Korkut, Kompleks Hadimul-haremejniš-šerifejn El-Melik Fahd za štampanje Mufshaf šerifa, Medina, 1991.

i Jusuf, a. s., već su odavno bili preselili na drugi svijet, a ljudima je poslan od Plemenitog Boga još jedan od dvadeset pet Božjih poslanika Šuajb, a. s. Za njegov narod, potomke Ibrahima (hrv. Abraham), a. s., koji je živio u Medjenu²⁸, bilo je karakteristično da su, a što nije strano ni nama danas, bili veliki egoisti, da su mislili samo na sebe i ostvarivanje svojih prava i interesa, te da su bez ikakva srama i ustručavanja oduzimali, uskraćivali i uzurpirali prava drugih, pa čak pod izgovorom plaćanja carina i putarina sustavno pljačkali sve trgovačke karavane koje su prolazile njihovim područjem. Nije poznato da je itko prije njih tako nasilno postupao s trgovcima. Naročito je bilo uobičajeno varanje kod vaganja, kao i svi drugi oblici prijevare i zakidanja u trgovini. O tome Kur'an kaže:

*I Medjenu - brata njihova Šuajba (poslasmo). "O narode moj," - govorio je on - "Allahu se klanjajte, vi drugog boga osim Njega nemate, i krivo na litru i na kantar u ne mjerite. Vidim da u obilju živite i bojim se da vas jednog dana ne zadesi kazna, pa da svi nastradate."*²⁹

Šuajb, a. s., konstantno i istrajno upozoravao je na te društvene devijacije i time istakao da se islam ne bavi samo učvršćivanjem veze između čovjeka i njegova Gospodara, nego cjelokupnim ljudskim životom u svoj njegovoj punini koji ta duhovna snaga treba prožimati te je svojom mudrošću i lijepom riječju ukazivao na loše posljedice devijantnog ponašanja:

*"O narode moj! Pravo mjerite i na litru i na kantar u i ne zakidajte ljudima stvari njihove i ne činite zlo po Zemlji praveći nered. Bolje vam je ono što Allah ostavlja kao dopušteno, ako hoćete da budete vjernici; a ja nisam vaš čuvar."*³⁰

Nakon ovih riječi njegov narod iznosi čuđenje koje je i danas aktualno. Zar treba vjera utjecati na naše svakodnevno ponašanje? Na naše odnose unutar obitelji, na naše poslovanje, naš moral? Zar vjera ne završava s okončanjem molitve?³¹

*"O Šuajbe," - govorili su oni - "da li vjera tvoja traži od tebe da napustimo ono čemu su se preci naši klanjali ili da ne postupamo s imanjinama našim onako kako nam je volja? E baš si 'pаметan' i 'razuman!'"*³²

Pokušavaju obezvrijediti Šuajbove, a. s., zahtjeve uspoređujući ih s njihovom tradicijom, načinom života koji su naslijedili od predaka. No ove pogrde i ismijavanja

²⁸ Pokrajina Medjen prostire se između južnog dijela Sirije i sjevernog dijela Hidžaza.

²⁹ Kur'an, Hud, 84.

³⁰ Kur'an, Hud, 85., 86.

³¹ Više v.: Sayyid Qutb, *U okrilju Kur'ana*, (prijevod s arapskog prof. dr. Omer Nakičević i dr.), Fakultet islamskih nauka u Sarajevu, Sarajevo, 1998., XII, str. 141-142.

³² Kur'an, Hud, 87.

Šuajba, a. s., uopće ne pogađaju, nego on nedvosmisleno i nepokolebljivo iskazuje svoju zadaću i odnos prema Gospodaru, svijest da je on paradigma moralnog ponašanja i da ništa više ne traži od svojih sljedbenika nego ono što sam radi te uspostavlja jasnu razliku između onoga što je u njegovoj moći upućivanja i savjetovanja, i rezultata i uspjeha koje daruje samo Uzvišeni Bog:

*"O narode moj," - govorio je on – "shvatite da je meni jasno ko je Gospodar moj i da mi je On dao svega u obilju. Ja ne želim činiti ono što vama zabranjujem; jedino želim preporučiti koliko mogu, a uspjeh moj zavisi samo od Allaha; u Njega se uzdam i Njemu se obraćam."*³³

Šuajb, a. s., posebno ističe i upozorava svoj narod da ih interni nesporazumi, neslaganje i antipatija koje mogu imati prema njemu ni u kom slučaju ne smiju odvesti u zabludu, grijeh i poricanje Gospodara, jer je to put koji vodi u propast:

*"O narode moj, neka vas neslaganje sa mnom nikako ne dovede do toga da vas zadesi ono što je zadesilo Nuhov narod ili Hudov narod ili Salihov narod. A i Lutov narod nije mnogo prije vas živio. I tražite oprost od Gospodara svoga, i onda Mu se pokajte! - Gospodar moj je, uistinu, samilostan i pun ljubavi."*³⁴

Iako im je govorio sasvim jasno i uvjerljivo, razložno i argumentirano i zbog toga čak prozvan "Oratorom vjerovjesnika" (*hatibul-enbija*)³⁵, njegov narod ne razumije njegove opomene, jer ih u tome sprečava sljepoća njihovih umova i srca:

*"O Šuajbe," - rekoše oni - "mi ne razumijemo mnogo toga što ti govoriš, a vidimo da si ti među nama jadan (daif); da nije roda tvoga, mi bismo te kamenovali, ti nisi nama drag."*³⁶

Mnogi komentatori Kur'ana ističu da se pod izrazom *daif*, kojim se želi degradirati, omalovažiti i oslabiti Šuajbov, a. s., društveni utjecaj, misli na činjenicu da je bio slijep³⁷.

"O narode moj," - reče on - "zar vam je rod moj cjenjeniji od Allaha, koga sasvim odbacujete? Gospodar moj dobro zna ono što vi radite! O narode moj, činite sve što možete, a

³³ Kur'an, Hud, 88.

³⁴ Kur'an, Hud, 89., 90.

³⁵ Više v.: Ibn Kesir, *Tefsirul-Kur'anil-azim*, Dar Tajjiba lin-nešr vet-tevzi', Rijad, 1999., III, str. 447.; Es-Sujuti, *Ed-Durrul-mensur*, Darul-fikr, Bejrut (nedatirano), III, str. 501.

³⁶ Kur'an, Hud, 91.

³⁷ Više v.: Ebu Džafer et-Taberi, *Džamiul-bejan fi te'vilil-Kur'an*, Mu'essesetur-Risala, Damask, 2000., XV, str. 458.; Es-Sa'lebi, *El-Kešf vel-bejan an tefsiril-Kur'an*, Dar Ihja turasil-arebi, Bejrut, 2002., V, str. 187.; El-Begavi, *Me'alimut-tenzil fi tefsiril-Kur'an*, Dar Ihja turasil-Arebi, Bejrut, 1999., II, str. 463.

*činit ću i ja. Vi ćete, sigurno, saznati koga će kazna stići koja će ga osramotiti i ko je lažac. Pa, čekajte i ja ću s vama čekati!*³⁸

Nažalost, sva upornost i briga koju je Šuajb, a. s., pokazivao prema svome narodu i njegove retoričke sposobnosti nisu u potpunosti urodile plodom, i o kraju njegovog naroda Allah, dž. š., kaže: *I kada je pala naredba Naša, Mi smo, iz milosti Naše, Šuajba i vjernike s njim spasili, a one koji su zlo činili pogodio je užasan glas i oni su u zemlji svojoj mrtvi, nepomični osvanuli, kao da na njoj nikada nisu ni postojali. Daleko bio Medjen kao i Semud.*³⁹

Pobuna protiv zla izvire iz plemenitih duša, koje preziru svako zlo i osuđuju ga. Što se više razvija moralna kultura i humanost, to se i pobune protiv zla sve glasnije čuju – kao vječni eho pobune meleka (hrv. anđela) protiv postavljanja čovjeka, sklonog prolijevanju krvi, za gospodara na Zemlji. A problem zla ostao je kao vječito pitanje zla u samome čovjeku⁴⁰. Pojmovi dobra i zla vezuju se uz čovjeka, njegovu tamnu, odnosno ognjenu narav, i drugu svijetlu anđeosku stranu koja simbolizira ono dobro u čovjeku. Naime, čovjek je u mogućnosti birati između puta zla i puta dobra, tj. između grijeha i dopuštenog, o tome u Kur'anu Časnom stoji: *... pa joj put dobra i put zla shvatljivim učini ...* (Eš-Šems, 8). Oprost i iskreno pokajanje skidaju slijepilo sa srca, i onda se čovjek može i treba vratiti Uzvišenom Gospodaru. Pokajanjem ljudi trebaju ukloniti sljepoću iz srca i misli, kroz pokajanje trebaju se vratiti Milostivom, jer ipak je On taj kod koga je utočište.

Od Jakuba i njegovog sina Jusufa, preko Šuajba, a. s., pa do Muhammeda, a. s., prošla su stoljeća, najvjerojatnije i dva tisućljeća. U sedmom stoljeću nove ere, Božji poslanik Muhammed, a. s., jednom je bio uključen u ozbiljan razgovor s Velidom ibn el-Mugirom, jednim od vodećih aristokrata Mekke, za kojeg se nadao da će ga prevesti na islam. Tom prilikom slijepi čovjek, Ibn Ummi Mektum⁴¹, svratio je i pitao Božjeg Poslanika, s. a. v. s.,⁴² da mu navede (prouči) neke kur'anske ajete. Zao kupljen razgovorom, Božji Poslanik nije odgovorio. Ibn Umm Mektum inzistirao je,

³⁸ Hud, 91.-94.

³⁹ Hud, 95. O Šuajbu, a. s., više v.: Muhammed Ahmed Džadul-Mevla, *Kasasul-Kur'an*, Darul-džejl, Bejrut, 1973., str. 107-110.

⁴⁰ Ibrahim Hodžić, "Čovjek u žiži kur'anske misli", *Takvim*, 1986., str. 10.

⁴¹ Abdullah Ibn Umm Mektum nije bio samo drug (*ashab*) Božjeg poslanika Muhammeda, a. s. Na osnovi povijesnih izvora poznato je da je ovaj slijepi čovjek Božjeg Poslanika zamijenio u državičkim poslovima dva puta, a da je trinaest puta predvodio zajedničku molitvu tijekom ratnog odsustva Božjeg Poslanika. Čak je sudjelovao i u oružanim borbama. Između ostalih i u onoj na Kadisiji protiv Perzijanaca, tražeći da on nosi zastavu. Inače, bio je rođak Hatidže, najviše voljene i prve supruge Božjeg poslanika Muhammeda, a. s. Puno ime ovog slijepog čovjeka je Abdullah b. Šurejh b. Malik b. Rebi'a, Fihri, iz plemena Benu Amir. (Više v.: Martin Lings, *Muhammed, život Vjerovjesnika islama zasnovan na najranijim izvorima*, Conectum, Sarajevo, 2005., str. 192.)

⁴² Cjeloviti tekst kratice *s. a. v. s.* na arapskom jeziku glasi: *sallallahu alejhi ve sellem*, što znači: Bog ga blagoslovio i spasio.

dok nije prekinuo razgovor, što je uzrujalo Božjeg Poslanika. Razgovor je bio naglo prekinut, Božji Poslanik se namrštio, ljutito pogledao slijepog čovjeka i nastavio ne ispunjavajući njegov zahtjev. Kada se Božji Poslanik smirio, počela ga je gristi savjest zbog takvog ophođenja prema slijepom čovjeku⁴³. Nakon ovog događaja uslijedilo je i objavljivanje sljedećih kur'anskih ajeta (stih): *On se namrštio i okrenuo zato što je slijepi njemu prišao, a šta ti znaš - možda on želi da se očisti, ili pouči pa da mu pouka bude od koristi*⁴⁴. Kroz Božju intervenciju ukazano je Muhammedu, a. s., na pogrešku u komunikaciji s Ibn Umm Mektumom.

Prijevod Kur'ana predstavljaju interpretaciju, tj. tumačenje izvornog Teksta, koji je na arapskom jeziku od Boga objavljen Muhammedu, a. s. Do sada je Kur'an nekoliko puta preveden na srpski, hrvatsko-srpski i bosanski jezik⁴⁵. Nažalost još uvijek ne postoji niti jedan prijevod na hrvatski jezik, no iskreno se nadamo da će se i to zbiti u doglednoj budućnosti. Do tada se nesumnjivo mogu rabiti već postojeći prijevodni spomenuti jezici. Nažalost u prijevodima Kur'ana na bosanski i srpsko-hrvatski jezik nije se mnogo pozornosti pridavalo razlici između slijepa čovjeka i slijepca, te je tako došlo do pogrešnog prijevoda kur'anskih stavaka, osobito s obzirom na suru 80 i njen prijevod na naš jezik. Naime o povodu objavljivanja sure 80 prethodno je bilo riječi, a jedan od razloga upravo je bio slijepi čovjek Ibn Ummi Mektum.

⁴³ Muhammed Husejin Hejkel, *Život Muhammeda, a. s.*, El-Kalem, Sarajevo, 2004., str. 198.

⁴⁴ Neznatno modificiran Korkutov prijevod.

⁴⁵ S prevođenjem Kur'ana na južnoslavenskim područjima počelo se u devetnaestom stoljeću. Prvi cjelovit prijevod na jedan od južnoslavenskih jezika, srpski jezik, osmislio je Mićo Ljubibratić, posredstvom drugih europskih jezika, krajem 19. stoljeća, točnije 1895. Muslimanski teolozi (ar. *ulema*) većinom su se protivili prevođenju Kur'ana na bosanski jezik. Razlog tome leži u ogromnoj pobožnosti i strahu da se ne izgubi svetost koju sadrži originalni arapski tekst. No usprkos protivljenjima nekih teologa, tridesetih godina prohujalog stoljeća Mehmed Džemaludin Čaušević i Muhamed Pandža zgotovili su prijevod Kur'ana na bosanski jezik (1936.). Osim prijevoda, potonji učenjaci paralelno s prijevodom Teksta sastavili su i Tumačenje Kur'ana. U isto vrijeme Kur'an je prevodio i Ali Riza Karabeg, hercegovački tradicionalni teolog, koji prijevod Kur'ana publicira 1937. Poslije nabrojanih prijevoda prošlo je neko vrijeme, a na tržištu se nisu pojavljivali novi prevodi Kur'ana. Islamska vjerska zajednica SFRJ-a šezdesetih godina pokrenula je projekt prevođenja i tumačenja kur'anskog teksta na srpsko-hrvatski jezik. Nosilac ovog projekta bio je profesor Islamskog teološkog fakulteta Husein-ef. Đozo. Nakon prevedenih i protumačenih prvih osamdeset stranica Kur'ana, koje su publicirane u tri sveska, i na stranicama glasila Islamske vjerske zajednice u Jugoslaviji, od ovog projekta se odustalo. Nakon ovog neuspjelog projekta pojavio se prijevod Kur'ana Besim efendije Korkuta. Besim Korkut (1904-1975) studirao je teologiju na teološkom Sveučilištu el-Ezher, a za vrijeme Kraljevine Jugoslavije predavao je na Višoj islamskoj teološkoj školi u Sarajevu (danas Fakultet islamskih nauka u Sarajevu). U vrijeme SFRJ-a prelazi na Orijentalni institut, a predavao je i na Filozofskom fakultetu u Sarajevu na Odsjeku za orijentalne jezike i književnost. Napisao je udžbenik iz arapskog jezika, a njegov najznačajniji poduhvat predstavlja prijevod Kur'ana na srpsko-hrvatski jezik na kojem je radio cijelo desetljeće. Poslije raspada bivše Jugoslavije pojavljuje se prijevod Kur'ana inženjera Mustafe Mlive i profesora Fakulteta islamskih nauka u Sarajevu Enesa Karića. U prvom desetljeću ovog stoljeća iz tiska su izašla dva prijevoda na bosanski jezik. Riječ je o prijevodu Esada Durakovića, profesora arapskog jezika s Filozofskog fakulteta u Sarajevu, koji je radio na prijevodu desetak godina, prevodeći s arapskog jezika. Drugi prijevod osmišljen je na osnovi engleskog prijevoda Muhammeda Asada. Riječ je o komentaru Kur'ana koji je naslovljen u bosanskom jeziku *Poruka Kur'ana* (o prevođenju Kur'ana na južnoslavenske jezike više v.: Enes Karić, *Hermeneutika Kur'ana*, Hrvatsko filozofsko društvo, Zagreb, 1990., str. 43-89.)

Prevodilac Kur'ana	Prijevod prvog ajeta sure 'Abese (80, 1)
Mičo Ljubibratić	"On (Muhammed) je pokazao namršteno čelo i okrenuo leđa, zato što je jedan slijepac pristupio k njemu"
Ali Riza Karabeg	"On (Muhammed) je pokazao namršteno čelo i okrenuo glavu, zato što je jedan slijepac pristupio njemu"
Džemaludin Čaušević i Muhammed Pandža	"Namrgodio se i okrenuo zato što mu je došao slijepac."
Besim Korkut	"On se namrštio i okrenuo zato što je slijepac njemu prišao"
Mustafa Mlivo	"Namrštio se i okrenuo, jer mu je slijepac došao"
Enes Karić	"Namrštio se i okrenuo, zato što mu je slijepac prišao"
Esad Duraković	"Namrštio se i okrenuo se zato što mu slijepac priđe"
Muhammed Asad	"On se namrštio i okrenuo zato što mu je slijepac prišao"

Iz citiranih prijevoda kur'anskih ajeta iz sure 80 uočava se da je upotrijebljena riječ slijepac. Na osnovi povoda objavljivanja ovog kur'anskog ajeta poznato je da se radi o slijepom čovjeku, a arapsku riječ "e'ama", u ovom bi slučaju trebalo prevoditi kao slijepi ili slijepi čovjek. Izuzetak u tome je nesumnjivo prijevod Časnog Kur'ana Seida Zenunovića⁴⁶, čiji je prijevod djelomično sačuvan, a priredio ga je emeritus prof. dr. Omer Nakičević s Fakulteta islamskih učenja u Sarajevu. Naime Zenunović, koji je i sam pred kraj života oslijepio, prevodi kur'anske ajete iz sure 80 ovako: *I okrenu se Muhammed pejgamber i namrgodi kada mu je došao slijep: (Ja, Muhammed, ti dokazuj onom koji te pita), možda će se on očistiti ili će se sjetiti nekih grijeha pa će mu koristiti sjećanje.*

U drugom ajetu ove sure naši prevoditelji, i oni koji su prevodili izravno s arapskog jezika i oni koji su prevodili posredstvom nekog drugog jezika, upotrijebili su imenicu umjesto pridjeva, *slijepac* umjesto *slijep čovjek*.⁴⁷ Nadalje, može se konstatirati da znanstvenici koji su pisali o leksiku Kur'ana smatraju da se u ovom slučaju radi o

⁴⁶ Hafiz Sejjid Zenunović i njegov prijevod Kur'ana, priredio prof. dr. Omer Nakičević, Fakultet islamskih nauka u Sarajevu, Sarajevo, 2002.

⁴⁷ Jusuf Ramić, *Naši prijevodi Kur'ana i stil kur'anskog izraza*, Conectum, Sarajevo, 2010., str. 70.

pridjevu, a ne o imenici, te da je riječ o osobi koja ne posjeduje očinji vid, a ne o osobi okamenjenog srca⁴⁸.

Uz spomenutog druga Božjeg Poslanika, a. s., vezuje se još jedan trenutak iz života Muhammeda, a. s. Naime Abdullah ibn Umm Mektum upitao je Božjeg Poslanika: "Božji Poslaniče, ja sam na ovom svijetu slijep. Hoću li i na drugom svijetu biti slijep?" Tada je objavljen ajet: *Nisu slijepi njihove oči, već su slijepa njihova srca koja se u grudima nalaze...* (Al-Hagg, 46)⁴⁹

U Časnom Kur'anu kaže se: *Nije grijeh slijepom, niti je grijeh hromom, niti je grijeh bolesnom, a ni vama samima da jedete u kućama vašim, ili kućama očeva vaših, ili u kućama matera vaših... nije vam grijeh da jedete zajednički ili pojedinačno!* (24, 61) Interpretatori Riječi Božje kažu da su muslimani nakon ovih objavljenih stavaka (*ajeta*) počeli sa slijepima, hromima, bolesnima i siromašnima jesti i družiti se u svojim domovima bez ikakve rezerviranosti i ustezanja. Kao rezultat toga, osobe s invaliditetom ili bolesti nisu bile ni u kojoj formi izolirane od društva i živjele su, koliko im je to bilo moguće, poput ostalih ljudi.

Neophodno je biti svjestan da slijepi i slijepac nisu isti, čak i tekstovi Božje objave i Predaje o tome govore, razgraničavajući ove dvije skupine ljudi. Naime odgovornost je umnogome skrivena u jeziku, te je stoga važan izbor riječi, pri čemu je bitno imati više senzibiliteta prilikom prevođenja.

Božja riječ podcrtava razliku između ljudi koju su slijepi, tj. ne posjeduju očinji vid, i onih koji su slijepci, u duši zli, okamenjenih srca, ali ipak vide očinjim vidom. Ova posljednja skupina ljudi spominje se na dosta mjesta u Časnom Kur'anu. Osim slijepih ljudi, u Kur'anu se spominju ljudi bolesnih srca, koji su zapravo slijepci. Zanimljiv je jedan od kur'anskih pogleda na slijepce: *Zašto oni po svijetu ne putuju pa da srca njihova shvate ono što trebaju shvatiti i da uši njihove čuju ono što trebaju čuti, ali, oči nisu slijepi, već srca u grudima.* (22, 46)

2.1. Kur'an na Brailleovu pismu i slijepi čuvari Božje objave

Prijevod Kur'ana na Brailleovu pismu tek odnedavno postoji na bosanskom jeziku. Do sada je na Brailleovu pismu u dva navrata tiskan prijevod Kur'ana Besima Korkuta na bosanski jezik. Prvi put je izvršeno tiskanje u 30 primjeraka 2001. godine, s tim da je ovaj projekt novčano pomogao ISESKO, dok je drugi put prijevod Kur'ana na Brailleovu pismu izašao 2011., pod pokroviteljstvom Ambasade Kraljevine Saudijske Arabije. Biblioteka za slijepi i slabovidne osobe u Bosni i Hercegovini uspješ-

⁴⁸ Više v.: *Isto*, str. 70.

⁴⁹ *Isto*, str. 72.

no je završila projekt "Proizvodnja Kur'ana Časnog", prijevod Besima Korkuta na Brailleovu pismu u nakladi od 200 primjeraka. Jedan primjerak sastoji se od osam svezaka, što ukupno iznosi 1.600 svezaka. Vrijednost projekta je 76.323,45 eura, a sredstva je osigurala vlada Kraljevine Saudijske Arabije⁵⁰. Cjelokupni spomenuti projekt podržala je Islamska zajednica Bosne i Hercegovine.

Osim tiskanja literature na Brailleovo pismo, Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini pokušava se skrbiti i o vjeronaučnoj izobrazbi slijepih ljudi, te je stoga na Brailleovu pismu završeno i osam udžbenika za islamski vjeronauk, koji uče i slijepa i slabovidna djeca, a nastavu izvodi kvalificirani vjeroučitelj, kojeg je imenovala i postavila Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini⁵¹.

Još jedan vid poštovanja i njegovanja islama, osobito među slijepim ljudima u Bosni i Hercegovini je i institucija hifza (memoriziranje cjelokupnog Kur'ana napamet). Na našim područjima živio je znatan broj Čuvara Božje objave koji su znali cijeli Kur'an napamet (arap. *hafiz*), a pri tome bili slijepi. Indikativan je broj slijepih Čuvara Božje objave koji su izvrsno poučavali Riječi Božjoj druge ljude i samim time prenijeli odgovornost čuvanja Božje objave svjesno i odgovorno na buduće generacije. Na bosansko-hercegovačkim prostorima bio je velik broj slijepih hafiza, kao što su: Alija, sin Ebu Bekrov (u. 1876.), Šakir-ef. Muhibić, Mustafa-ef. Vučjaković (u. 1881.), Ahmed-ef. Temim, sin Mehmedov (u. 1929.), Bajram Lekić (1944.), Sulejman-ef. Repak (u. 1964.), Mustafa-ef. Snaga (u. 1975.), Halil-ef. Repak (u. 1978.), Ali Osman-ef. Smajić, Asim Pušina (u. 1981.) i dr.,⁵² a jedan od prevodilaca Kur'ana pred kraj života je oslijepio; bio je to hfz. Seid Zenunović.

2.2. Slijepi u Predaji

Drugi izvor koji dolazi nakon Božje objave (Kur'ana) je Predaja (arapski *sunnet* ili *hadis*), a to su riječi i praksa Božjeg poslanika Muhammeda, a. s., te sve riječi i postupci drugih koje je on prešutno odobrio. Predaja je mjerodavna i smjerokazna za muslimane. Nije bio mali broj drugova Božjeg poslanika Muhammeda, a. s., koji su bilježili ono što su čuli od njega, tako da su i Predaje, poput bilježenja i pisanja Kur'ana, bile zapisane, ali neslužbeno, i u privatnim zbirkama.

⁵⁰ http://www.rijaset.ba/index.php?option=com_content&view=article&cid=10712:zavren-prijevod-kurana-nabrajevo-pismo&catid=253:aktuelnosti-kat&Itemid=184 (preuzeto 3. 7. 2012.)

⁵¹ Razgovor obavljen s predstojnikom Vjersko-prosvjetne službe Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini mr. sc. Muharem efendijom Omerdićem 19. 7. 2012. u 14 sati. Ovom prilikom mu zahvaljujemo na podacima i ukazanoj pomoći.

⁵² O slijepim hafizima više v.: Fadil Fazlić, *Hafizi u Bosni i Hercegovini u posljednjih sto pedeset godina (1860-2010)*, Fakultet islamskih nauka u Sarajevu i IC El-Kalem, Sarajevo, 2011.

Najznačajniji zapisničari Predaja, čije su zbirke hadisa očuvane do danas i na različite načine, kroz komentare, sažetke, izvode, dopune, prijevode i sl. na stotine puta obrađivane, su Buharija⁵³ i Muslim⁵⁴.

Analizom mnogobrojnih Predaja doći će se do zaključka da Božji Poslanik u ljudskoj riječi ne gleda samo prazan zvuk, ili puko sredstvo komuniciranja. Ona je izraz osobe, njezinog duhovnog stanja; ona je sudionik njegova duhovnog i vjerskog dinamizma. Zbog toga Muhammed, a. s., i naglašava njenu važnost u životu vjernika. Jer ovisno o tome kakva je, riječ za onoga koji je izgovori sadrži čast ili smutnju. Otuda je riječ pogodna za legitimiranje duhovnih vrijednosti svakog vjernika⁵⁵.

Kao i u mnogim drugim sferama ljudskog življenja, Božji poslanik Muhammed, a. s., i u odnosu prema slijepim osobama u potpunosti je promijenio dotadašnje kriterije i navike. Islam uspostavlja načelo da se život slijepe osobe vrednuje kao i život bilo koje druge. Božji Poslanik, s. a. v. s., uči da nema osuđivanja ili bilo koje vrste lošeg odnosa ne samo prema osobama s invaliditetom, nego općenito prema osobama s bilo kakvom bolešću. Božji Poslanik isticao je da bolest, sama po sebi, ne može degradirati i umanjiti dignitet ljudskog bića, ako ono ispunjava sve duhovne i moralne kriterije. Isticao je da će Uzvišeni Allah posebno nagraditi osobe koje su bolesne i žive s invaliditetom, ako budu strpljive u takvom stanju i naglašavao da će muslimanu svaki put kada se razboli ili na najbezazleniji način povrijedi, jednim ubodom trna, primjerice, mali grijesi biti izbrisani. Jednom je čak rekao: "Onome koga Allah iskuša oduzimanjem očinjeg vida pa se on strpi i nada Božjoj nagradi – nagrada će mu biti Džennet!"⁵⁶

Time je Muhammed, a. s., pružio osobama s invaliditetom više samopouzdanja i uklonio tugu s kojom su živjeli jer su postali potpuno ravnopravni članovi društva. Božji Poslanik traži da ljudi međusobno komuniciraju i da bez ustručavanja posluju s osobama s invaliditetom i bolesnima, kao i sa svima drugima. U njegovu najbližem okruženju, među ljudima u koje je imao najveće povjerenje, bilo je slijepih osoba. Jedan od prijatelja Božjeg Poslanika Ebu Hurejra, r. a., prenosi da je slijep čovjek došao do Božjeg Poslanika, s. a. v. s., i pitao ga: "O, Allahov Poslaniče, ja nemam nikoga ko bi me mogao voditi do džamije, pa mogu li ja molitvu obaviti (klanjati

⁵³ Buharija je bio znameniti muslimanski učenjak, koji je cijeli svoj život posvetio sakupljanju pravovaljanih Predaja Božjeg poslanika Muhammeda, a. s. Zbirka Predaja koju je sakupio smatra se najvjerodostojnijom. U njoj se nalazi nekoliko tisuća predaja. U djetinjstvu je imao problema s vidom. Buharijeva zbirka više puta prevedena je na bosanski jezik. Na posljednjem prijevodu, koji je nedavno objavljen, radio je cjelokupan tim teologa i lingvista.

⁵⁴ Muslim je još jedan od hadiskih učenjaka. Svoj je život posvetio sakupljanju predaja, s tim da je zbirka koja je dobila ime po njemu bolje ustrojena nego Buharijeva. Muslimova zbirka samo je djelomično objavljena na bosanskom jeziku.

⁵⁵ A. Silajdžić, *40 hadisa sa komentarom*, str. 121.

⁵⁶ Ahmed ibn Hanbel, *Musned*, Mu'essesetur-Risala, Bejrut, 2001., XXI, str. 421.

se) kod kuće?" Božji Poslanik mu je dopustio i slijepi ashab (drug Božjeg Poslanika) krenuo je, a onda ga je Božji Poslanik, s. a. v. s., pozvao i upitao ga: "A čuješ li ti poziv (*ezan*) na molitvu (*namaz*)?" Slijepi reče: "Da." Božji Poslanik je tada rekao: "Onda, za tebe ne nalazim opravdanje"⁵⁷. Ovo se tumači podrazumijevajući činjenicu da se u džamiji, dolazeći pet puta dnevno, slijepa osoba može socijalizirati i komunicirati s drugima. Tako slijepi bivaju sastavna jedinica zajednice, izgrađuju je i poboljšavaju. Društvo u islamu je moralne naravi, a društveni odnosi u njemu izgrađeni su na moralnim vezama ljubavi i samilosti, a ne samo na temelju materijalnih odnosa⁵⁸.

U više različitih situacija Božji Poslanik, s. a. v. s., skreće pozornost svojim sljedbenicima na posebno human i ljubazan odnos prema slijepim osobama. Tako je jednom prilikom rekao:

"Neka je proklet onaj koji skrene slijepu osobu s puta!"⁵⁹

U drugoj predaji je rekao:

"Vaš osmijeh bratu je čovjekoljublje, odobravanje onoga što je dobro je čovjekoljublje, neodobravanje lošeg je čovjekoljublje, pokazivanje puta onome ko je zalutao je čovjekoljublje, pomaganje slijepome je čovjekoljublje, uklanjanje s puta svega onoga što smeta je čovjekoljublje, davanje bratu od svoga dijela je čovjekoljublje."⁶⁰

Uočljiv je podatak da je nekoliko znamenitih učenjaka i poznavalaca Islamske Predaje bilo slijepo cijeli život ili su tijekom života oslijepili, kao što su: Abdullah ibn Abbas (u. 687.), Abdullah ibn Amr ibn el-As (u. 682.), Džabir ibn Abdullah (u. 697.), Itban ibn Malik, Kab ibn Malik (u. 670.), Abdullah ibn el-Haris ibn Džez' (u. 705.), Katada (u. 736.), Ata' ibn Ebi Rebah (u. 732.), Vuhejb ibn Halid al-Bahili (u. 782.), Abdurrezzak ibn Hemmam es-San'ani (u. 826.), Jusuf ibn el-Madžišun (u. 828.), Suvejd ibn Seid (u. 854.), Ebu Isa et-Tirmizi (u. 892.) i dr. I znameniti sakupljač i bilježnik Predaja Buharija u djetinjstvu je ostao bez vida, ali je nakon liječenja i usrdnih molitvi svoje majke progledao.

⁵⁷ Ebu Davud, *Sunen*, El-Mekteba el-asrijja, Bejrut, I, str. 151.

⁵⁸ Seid Ismail Ali, "Vjerovjesnikov, s. a. v. s., sunnet kao izvor islamske pedagogije", u: Seid Ismail Ali, Jusuf el-Karadavi i Muhammed Selama Gabari, *Dimenzije sunneta*, izbor i prijevod Zuhdija Hasanović, El-Kalem i CNS, 2012., str. 61.

⁵⁹ Ahmed, *Musned*, Mu'essesetur-Risala, Bejrut, 2001., III, str. 368.

⁶⁰ Et-Tirmizi, *Sunen*, Dar el-Garb el-islami, Bejrut, 1998., III, str. 404.

Zaključak

Mnogi slijepi ljudi zadužili su ljudsku civilizaciju i to mnogo više no što to znamo i što smo svjesni. Među onima koji su mnogo pridonijeli islamu i muslimanima bili su i slijepi, među kojima su bili Božji poslanici: Jakub i Šuajb, te drugovi Božjeg Poslanika, s. a. v. s.: Abbas i njegov sin Abdullah, Abdullah ibn Umm Mektum, Ibban ibn Malik, renomirani učitelj Kur'ana Abdullah ibn Habib ibn Rebi'a (u. 691.), poznavaoči Predaje poput Buharija i Tirmizija, poznati liječnik Ebu Bekr er-Razi (u. 925.), sufije (muslimanski mistici) kao što je Šihabuddin es-Suhreverdi (u. 1234.), lingvisti, književnici i pjesnici poput Hassana ibn Sabita, Ibn Menzura, El-Mearrija, Taha Huseina i mnogi drugi.

Svaki čovjek kojem je Bog darovao zdravlje treba biti neprekidno svjestan Božje milosti kojom je darovan. A s druge strane, to isto ljudsko biće trebalo bi biti odgovorno prema drugim ljudima koji žive s invaliditetom. Pomoći tim ljudima može se riječju i djelom, pri čemu je neophodno biti svjestan i truditi se da ne povrijedimo u komunikaciji drugu osobu ružnom riječju, kao što je, primjerice, slučaj s poistovjećivanjem riječi slijepi i slijepac.

Ovo može biti dobra prilika i za osobno propitivanje. Vidimo li mi sami? Omogućavaju li nam oči da vidimo i druge, a ne samo materijalne vrijednosti u svijetu koji nas okružuje? A ako već vidimo, koliko pomažemo drugima da progledaju?! Ne samo riječju, nego našim ukupnim odnosom prema životu!

I na kraju bismo završili riječima Svemilosnog, koje nam mogu biti vodilja za pravovaljanu i iskrenu komunikaciju sa svim ljudima, i to osobito sa slijepima: *Zar ne vidiš kako Allah navodi primjer - lijepa riječ kao lijepo drvo: korijen mu je čvrsto u zemlji, a grane prema nebu; ono plod svoj daje u svako doba koje Gospodar njegov odredi - a Allah ljudima navodi primjere da bi pouku primili.* (Ibrahim, 24-25)

Orhan Jašić, Zuhdija Hasanović

The blind in islam

ABSTRACT

The attempt of this paper is to briefly emphasize the difference between the concepts of the blind and heartless (those with blind hearts) in the God's revelation (the Qur'an) and in Islamic Tradition (Hadith). The God's Revelation and Tradition as two basic sources of Islam, and therefore Islamic moral teachings, preach about blind people in a positive sense, but on the other hand, condemn those with blind hearts or people whose hearts are made of stone. The importance of nice a word in the Islamic way of daily life and building interpersonal relationships is also underlined. Especially with the blind people, who like every other human being need a nice word. The first part of the paper is dedicated to the narratives of Jacob (Jacob) and Shuajb (Jethro), Prophets, who were blind in one period of his life. In addition, another person called Abdullah ibn Umm Mektum, who was the Prophets friend and also a blind man, is mentioned. He had a special place in the sacred history, since he was the cause for reveling some verses (ajats) from Qur'an. The work puts accent on some mistakes in the translations of the Qur'an into Bosnian (Croatian) language in regard to the word *blind*. The majority of translators made mistakes in the translation of the word. Namely, translating blind as a man blind to heart. This paper also analyses the lists of traditions about the blind people. In the conclusion, there are stressed the importance of responsibility from the aspect point view of Islam with the caution of using the word blind, both in speech and interaction.

Key words: Islam, God's revelation, Tradition, communication, the blind, blind to hart.